

מדות והליכות בראי הפרשה

מדות טיש

מבית שבת טיש

כבוד האלת

פרשת שמות

משיבה

מאמר פתיחה

מדגש מהות המדה

אחד היסודות בעולמנו של תורה, הוא רעיון בריאת האדם בצלם אלקים והחובה על כל אחד לשמור על כבוד האלת ולהפגוע מפג"י עה בו, חלילה. לאחר תאור בריאת העולם, נאמר: "ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו", ומכאן למד רבי עקיבא ואמר: "חביב אדם שנברא בצלם, חבה יתרה נודעת לו שנברא בצלם", ורבי עקיבא הוא גם מי שקבע את המשפט המפורסם: "ואהבת לרעך כמוך", זה כלל גדול בתורה. גם דבריו היסודיים של הלל הזקן "מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך", מהוים בעבורנו כללי יסוד בייחוסנו אל האלת ובהתנהגותנו מגרימת צער ונזק לאחר. כבודו של האדם כה גדול, עד שלעיתים הוא דוחה אפילו לא תעשה שבתורה, כפי שאמרנו: "ל גדול כבוד הבריות, שדוחה לא תעשה שבתורה", והרמב"ם למד מדיו זה שיש לכבד גם את בני אמות העולם, מפני שגם הם נבראו בצלם אלקים.

כמה חשובה היא ההירות בכבוד האלת, עד שפאשר שאלי פעם את ה"חזון אי"ש": "מהי דרגת השיא שאדם יכול להגיע אליה בעולם הזה?" השיב ואמר: "לעבר את כל שבועים שנותיו מבלי לפגוע בבן אדם!"

נעסק, אפוא, בנושא חשוב זה של כבוד האלת, מתוך דברי חז"ל ומקורותיהם, ונלך בעקבות הצדיקים ומדותיהם הנאצלות.

שאלו פעם את ה"חזון אי"ש": "מהי דרגת השיא שאדם יכול להגיע אליה בעולם הזה?" והוא השיב ואמר: "לעבר את כל שבועים שנותיו מבלי לפגוע בבן אדם!"

ספר שמות נקרא בפי הרמב"ן: "ספר הגאולה", כי בו מספר על גאולת ישראל ממצרים לקראת קבלת התורה. בפרשתנו מספר באריכות, כיצד הקב"ה התגלה למשה רבנו מתוך הסנה וצוה אותו ללכת לפרעה כדי לצוות עליו להוציא את ישראל ממצרים, "ואנכי אהיה עם פיך והנוריתך אשר תדבר". לכאורה היינו בטוחים שמשה יסכים מיד ללכת לפרעה, אולם ראה זה פלא. מה היא תגובתו של משה לצווי ה'? "ויאמר בי ה', שלח נא בידך שליח!" ומפרש רש"י: "ושאר המפרשים: "שלח ביד מי שאתה רגיל לשלח, והוא אהרן". ומיד חרה אף ה' במשה ואמר לו: "הלא אהרן אחיך הלוי ידעתי כי ידבר ידבר הוא וגם הנה הוא יצא לקראתך וראך ושמוח בלב". תשובתו של משה לצווי ה', תמוהה לכאורה. כי אם ה' צוה עליו ללכת לפרעה והוא אומר שהוא יהיה עמו ויסיע לו לדבר באופן מובן, מדוע אם כן הוא מזכיר את אחיו אהרן? ומדוע הוא שולח את ה' לפנות אל אהרן ולא מקבל על עצמו את השליחות לגאול את ישראל מהגלות המרה במצרים?

מעיון בדברי המפרשים, נלמד מוסר השכל גדול על כבוד האלת. משה רבנו הסכים להפסיד את התפקיד החשוב ביותר של גאולת ישראל, העדיף לעכב את הגאולה של העם כלו ולדחות בזמן-מה את קבלת התורה בסיני, והפל בשביל מה? כדי שאהרן הכהן, שהיה גדול יותר משה רבנו לא יפגע ולא יחוש חלישות הדעת מדוע הוא לא נבחר להיות השליח של הקב"ה. ומה ענה לו על כך הקב"ה: "הנה הוא יצא לקראתך וראך ושמוח בלב", ומפרש רש"י: "לא כשאתה סובר שהוא מקפיד עליך שאתה עולה לגדלה. ומשם זכה אהרן לעדי החשן הנתון על הלב". אל תחשש מפני חלישות הדעת של אהרן, אומר הקב"ה למשה, כי במדותיו האציליות הוא ישמח מאד בשליחותך, וראך ושמוח בלב. ללמדך עד כמה חשוב כבודו של כל אדם, וכמה עלינו להזהר שלא לפגוע חלילה באלת.

פעם אחת, הזמן הגאון רבי אהרן קוטלר לאספת רבנים גדולה, בה התכנסו רבני גולת אמריקה כדי לטפס עצה בעניני השעה והפלה, ובעת ההמתנה להתכנסות, מצא רבי אהרן ספר עם ספורי חסידים ועין בו מעט. מאחר יותר, פאשר התכנסו הרבנים לאספה, ספר להם רבי אהרן על הספר שנקלע לידי וחיבב בפניהם תמיהה על אחד הספורים שקרא בו ולא כבש את פליאתו כיצד יתכן לספר ספור שכזה. "קראתי בספר", אמר רבי אהרן, "שפעם אחת אמר הרבי ר' בונים מפשיסחא, שבימי נעוריו היה בכוח להביא את המשיח, אולם הוא נמנע מלעשות זאת, מפני שבאותה שעה עדין היה האוהב ישראל מאפסא בתיים, והוא היה זקן הדור. חשש רבי בונים, שמא תגרום חלישות הדעת לצדיק הישיש מאפסא, שיראה שהוא לא הצליח להביא את המשיח למרות זקנותו וחשיבותו, ואלו האברך שכנה ב'בונים אפסיקר' (ב'בונים הרוקח', כי הרבי ר' בונים עסק בפרפואה ורוקחות בימי עלומיו), הצליח להביא את המשיח". "האם יתכן בדבר הזה?" תמה רבי אהרן קוטלר באזני הנאספים, "אפסא להביא את המשיח ולהוציא את עם ישראל פלו מהגלות המרה, ונמנעים מן בשביל חלישות הדעת של אחד הצדיקים? איך אפשר לספר ספור כזה ועוד להדפיסו בספר?" כלם השתוממו לשמע הדברים והפל נאלמו דם, אולם לפתע קם איש חסיד אחד, יהודי תמים ופשוט, שהגיע אל האספה פעוורו של אחד הרבנים, ואמר לרבי אהרן: "מה לך תמה על הספור? והרי מצינו בדיק כך אצל משה רבנו, שהוא נמנע מלמקבל על עצמו את השליחות לגאול את ישראל, רק כדי שלא לגרום צער וחלישות לאחיו, אהרן הכהן!" נדהם רבי אהרן מהתשובה הקולעת, קם על רגליו ואמר: "מעולם לא נצחני אדם, אלא איש חסיד זה..."

נמשל

למה הדבר דומה

כעס, ועלול אני לטרף אותך חי". לא נותרה לאיש ברירה, והוא הרים את גרזנו והנחיתו בכל כחו על ראשו של האריה. המכה הייתה כה אדירה, עד שהאריה התעלף ואבד את הכרתו.

התבלבל חוטב העצים למראה האריה המעלף, התכופף ואסף את הענפים שפזרו, קשר אותם לחבילה אחת והעמיסה על שכמו, כשפניו מועדות אל השוק כדי למכור את הענפים להסקה. למחרת הגיע החוטב שוב אל היער, ואולם האריה נעלם. רק ביום הרביעי חזר האריה ומבט נוגה ועצוב בעיניו. התקרב עד האיש, רבץ על מקומו ואמר: "מכה חזקה הכייתי בראשי". התנצל חוטב העצים ואמר: "לא מרצוני עשיתי זאת, הרי אתה הוא זה שהכרחת אותי להכותך מכה רבה". אמר האריה: "אמנם כן, הכית אותי מכה חזקה עד שהתעלפתי ואבדתי את הכרתי. המכה החזקה פצעה בגלגלתי, הרואה אתה?" סרק האיש בעדינות את רעמתו של האריה, ואמר: "אכן, אבל הפצע כבר הגליד כפי שאני רואה". "כן", אמר האריה בעצב, אמנם הפצע שבראשי הגליד, ועוד מעט וכבר לא ישאר מקומו זכר, ואולם העלבון שהטחת בי טרם הכית בי, ככה שאמרת כי ריח רע נודף ממני, עלבון זה לא יגליד לעולם!" כשסים האריה דברים אלו, קם על רגליו ובקול רועם קרא: "צא אפוא מן היער ואל תשוב אליו עוד, פן תבער בי חמתי ואכלה אותך כרגע! אני הייתי לך ידיד נאמן, אך אתה לא שמרת על הברית הנאמנה שהייתה בינינו".

הנמשל

כמה מוסר השכל נתן ללמד ממשל נפלא זה, אותו ספר הרב אברהם חכם רבה של פרמזשאן שבפרס, והוא בספר "אבותינו ספרו לנו". כמה עלינו לזכר שכל מלה של פגיעה בואלת, נחרטת עמוק בלבו ומוחירה בו רשם לאורך ימים, ולא תמיד הסליחה יכולה למחוק את הרשם הזה. מלה פוגעת נחקקת בלב הפוגע, ובמקום לנסות לתקן זאת לאחר מעשה, עדיף למים סוף מעשה במחשבה תחלה, ולשקל את המלים בפלס לפני אמירתן.

מעשה באדם אחד שהיה מתפרנס מחטיבת עצים ביער ומכירתם להסקה. פעם, בהיותו עוסק במלאכתו, ראה אריה יוצא מסבך היער ופוסע לקראתו. הפחד שתקו, והוא הביט באריה באימה. להפתעתו, פתח האריה את פיו ודבר בשפת בני אדם ואמר: "אל תפחד, המשוך במלאכתך בחטיבת העצים". אזר האיש עז, והמשיך לכרת את העץ. אמר לו האריה: "היער הוא ממלכתי ואני נוהג לך רשות לכרת כל עץ שתמצא". הודה האיש לאריה, וצרר את העצים על שכמו כדי להציעם בשוק למכירה. למחרת היום, הביא האיש כמה חתיכות של בשר לאריה הפלאי. שמח האריה מאוד והציע לו לקחת את החבל שהביא עמו, חלק קשר לגזע העץ ואת חציו השני יקשר סביב האריה. ברעד וחשש עשה האיש כן, והנה זנק האריה ונכחו העץ עקר בבת-אחת את העץ. ידידות מוזרה התפתחה בין השנים, כאשר היה האיש חוטב העצים מתעייף ממלאכתו, היה שוכב ונרדם, והאריה היה שומר עליו מפני חיות היער. וכאשר היה האריה עיף מציד חיות היער, היה מניח ראשו על ברכי הציד ועוצם עיניו בתנומה.

יום אחד, הניח האריה את ראשו על ברכי האיש ונרדם. בשנתו גחק האריה גחוק רחב, וגל של ריח באשה עלה מפיו. נרתע האיש בסלידה, ופלט: "אוי, איזה ריח רע". רתיעתו העירה את האריה והוא שמע את העלבון, אך הוא בלע זאת בלבו ולא אמר מאומה. לאחר זמן-מה, קם האריה ואמר לאיש: "ראשי כואב לי מאוד, ויודע אני תרופה לכאב הראש. עליך להכות בחזקה בצד הקהה של הגרון על ראשי, וכאבי ירגע". הסס האיש, ואולם האריה דחק בו ואמר: "רק זה ישבך את כאבי". משארה שחברו הציד מהסס, אמר הארי בכעס ובנהימה: "עשה מהר את בקשתי, פן יגבר עליי הכאב, ואז לא אהיה אחראי למעשי. אם לא תכני על ראשי, אתפרץ עליך ברב

מרגל

הלכות והליכות

מהלכות כבוד האזלת:

א. מצוות רבות נצטוינו מן התורה ומדברי סופרים בשמירה על כבוד האזלת, בזהירות מפגיעה בכבודו וברכושו, אהבת השני ועשיית חסד עמו.

ב. אסור לפגוע בגופו של השני, בין באסור רציחה ממש ובכלל זה הלבנת פנים שנגרמת ברציחה, ואסור כל הפאה שהיא.

ג. מצוה להציל אדם אחר שנקלע לסכנה או למצוקה, וכן להציל את ממונו חברו ולא לתת לו עצה מכשילה.

ד. יש להקפיד שלא להפגיל חליה מפגיעה בממונו של האזלת ורכושו. מצוה להשיב לו אבדה, לסייע לו בפריקה וטעינה, לא לגנוב מאומה מאחר, לא להונות אחרים, לא לעשות שכר שכיר, לא לחמד מה שיש לאזלת ולהשיב את הגזל.

ה. מצוה להלוות ממונו או חפץ אחר למי שנגרר, ויש פירטי דינים שונים בדרך הפרעון, שלא להיות לו פנושה, לא לתבע ממנו בחזקה, לא לבישו ועוד.

ו. אסור לביש את חברו ולהלפין את פניו, וכל העושה פן סופו שהוא מתבייש בעצמו, ולא עוד שמלאכי חבלה דוחקים אותו וטורדים אותו מן העולם, ומראים קלונו ובשתו לכל באי העולם.

ז. מי שפגע בחברו וגרם לו צער, כל זמן שלא רצה אותו ולא חלה את פניו לסלח לו, גם הקב"ה לא מוחל וסולח לו.

ח. הפוגע בחברו, אין מומתנים להענישו בשמים לעולם הבא, כמו שמענישים על שאר העברות, כי על חטאים שביין אדם לחברו ועל גרימת בושה וצער לאזלת, מקבלים ענש גם בעולם הזה והוא נענש כאן כדי רשעותו, ובמדה שחטא לחברו כך מודדים לו.

ט. אסור לכנות שם לחברו, ואפלו אם כלם קוראים לו כן.

י. לא יכשיל את חברו בעצה רעה, שהוא בכלל האסור של "ולפני עור לא תתן מכשל".

יא. אסור להפגס הביתה בפתע פתאום, ואין להפגס

יב. הגזל את חברו ואוכל את ממונו, סופו לבוא בגלגול כדי להחזיר את הממונו לבעליו.

יג. כל אדם יאחר מאד מאונאת דברים וגנבת דעת, וצריך להתנהג במשא ובממתן באמונה, כדי שלא יגזל את הרבים ולא ידע למי להשיב.

יד. מי שעושה את אחד מארבעה דברים אלו, נקרא רשע. והם: הפכה את חברו, ואפלו רק הרים ידו בלבד אף על פי שלא הפכו, נקרא רשע. וכן בעל מחלוקת, והלוה ואינו משלם, והמעז פניו. והקב"ה כועס על הרשע, מפני שגורם רעה לעצמו ולנפשו בסבת חטאו, וכל העובר עברה כאלו חלל את נפשו.

טו. שלשה הקב"ה אוהבם, ובהם מי שאינו כועס ומי שאינו מעמיד על מדותיו, שאינו שומר איבה להחזיר גמול רע למי שצערו, אלא מעביר על מדותיו.

טז. המתנהג עם הבריות על פי הדין, גם בשמים מתנהגים עמו במדת הדין ולא מותרים לו. אולם מי שמתנהג בחסד עם הבריות ואינו משיב אם באו ואינו כועס על מי שפגע בו ומוחל לו, זוכה למדת החסד וגם מן השמים מתנהגים עמו בחסד וברחמים גדולים, ומובא בזהר הקדוש, שכל אדם שיש בו חסידות זו, נקרא מלאך ה' צבקות.

יז. מצוה מן התורה לאהב כל אחד ואחד מישראל, שנאמר "ואהבת לרעך כמוך". ואסור לשנא שום אדם מישראל, אבל רשעים שהם עוברים בשאט נפש על מצוות התורה, מתר לשנא.

יח. אסור לשמח בנפול אויבו שהוא בן-ישראל ובכשלונו, אלא להצטער בצעריו.

יט. יש להקדים שלום לכל אדם, ואפלו לנכרי בשוק, ולמדש שם שמים.

כ. מצוים אנו להתדבק בקב"ה, דהינו ללכת בדרךיו, לגמול חסד עם הבריות ולרחם על בראיו.

מהלל

מספורי חז"ל

עשרת האחים. הראשונים שבהם היו התנאים רבן שמעון בן גמליאל ורבי ישמעאל שנהרגו בגזרת שמנים והיה העולם בצער גדול. טרם הוצאו שני התנאים להורג, ישב רבי ישמעאל ובכה בכי תמורורים. שאלו רשב"ג: "מפני מה אתה בוכה? והרי בעוד שתי פסיעות אתה נתון בחיקם של צדיקים, ואתה מצטער?" אמר לו רבי ישמעאל: "בוכה אני על שאנו נהרגים בבזיון כאלו היינו שופכי דמים ומחללי שבתות, ואני יודע מה הטעם שאנו נהרגים". אמר לו רשב"ג: "אולי ישבת פעם בסעדה, או שמא היית ישן על מטתך, ובאותה שעה באה אשה אחת לשאל שאלה בטהרה, והשמש שלך אמר לה שאתה אוכל או ישן עתה ואין אתה יכול להפנות לשאלתה, ומשום כך חזרה האשה לבית בפחי נפש. והרי התורה אמרה 'אם ענה תענה אותו', ולאחר מכן נאמר 'וחרה אפי וחרגתי אתכם בחרב'. אם כן, אולי זה הטעם להריגתך בחרב, על שגרמת צער למישהו מ'ישראל'. שמע זאת רבי ישמעאל ואמר לרבן שמעון: 'ניחמתני, אחי, ניחמתני'. לא מצא רבי ישמעאל לעצמו סבה לענש החמור שלו, רק בחטא של פגיעה באלת, והוא הצדיק זאת, למרות שהיה עסוק באותה שעה באכילה ומנוחה, ללמוד עד כמה חמורה הפגיעה באלת.

אוהב תורה היה האמורא רבי רחומי, ומרב אהבתו לתורה נדד מביתו למרחקים וישב בבית המדרש כל היום והלילה ולמד תורה בהתמדה. מדי שנה, היה רגיל לבקר בביתו בערב יום הכפורים כדי לדרש בשלום אשתו. שנה אחת, נמשך רבי רחומי אחר למודו, ומרב שענן בסגיה בה עסק, לא הספיק לשוב לביתו בערב יום הכפורים. בפעם הקבועה בה היה מבקר מדי שנה בביתו, ירדה אשתו וצפתה לראות את בעלה אותו לא ראתה כבר שנה שלמה, ולמרב הצער ראתה כי הזמן עובר ועדין הוא לא בא. מרב צער, ירדה מעינה דמעה רותחת של יגון וכאב, ובאותו רגע קרה אסון נורא. רבי רחומי ישב באותה שעה בעליית הגג ולמד תורה, אך לפתע התמוטטה התקרה עליה ישב ולמד, ורבי רחומי נפל והשיב את נשמתו לבוראו. כמה גדול כחה של דמעה אחת של צער.

חז"ל מספרים במסכת כתובות, על מור עוקבא שהיה צדיק גדול והיה עושה חסדים בסתר. בשכנוותו של מור עוקבא התגורר עני אחד שבביתו לא היה לחם לאכל, ומור עוקבא היה מניח לו כל יום ארבעה זוזים תחת דלת ביתו, כדי שהלה ישתמש בכסף לרכוש מזון לילדיו, אך תמיד היה מניח את הכסף בסתר כדי שהלה לא יתבייש בראותו מי מניח לו את הכסף. יום אחד,

שנים עשר אלף זוגות תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס, וכלם נפטרו בתקופה קצרה בין חג הפסח לעצרת, מפני שלא נהגו כבוד זה בזה והיה העולם שמים מפני שמעט נשתכחה התורה. עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום, ולמד את רבי מאיר, ורבי יהודה, ורבי יוסי, ורבי שמעון, ורבי אלעזר בן שמוע, והם הם העמידו תורה באותה שעה. אמר להם רבי עקיבא: "הראשונים לא מתו אלא מפני שהיתה עיניהם צרה בתורה זה לזה", ולתלמידיו אמר: "תנו דעתכם שלא תעשו כמעשיהם של הראשונים". ובמה מתו? במיתה רעה שהיא אספרה, חלי הגרון. אין לנו הבנה בכלל בגדלתם של תלמידי רבי עקיבא, שכל אחד מהם היה צדיק יסוד עולם, ואולם בגלל דרגתם הגבוהה ומעלתם הרוחנית הנעלית, דקדק הקב"ה עמוס כחוט השערה והקפיד על כך שלא נהגו כבוד זה בזה.

פעם אחת, חלה רבי יוסף, בנו של התנא רבי יהושע בן לוי, ומחלתו כה החמירה עד שנשמתו הסתלקה ממנו לפי שעה. לאחר זמן מה חזרה אליו נשמתו בדרך גס והוא שב לארץ החיים. לאחר שהבריא, נשאל רבי יוסף: "מה ראית כשעלית אל העולם העליון?" והוא השיב: "ראיתי שם עולם הפוך, עליונים למטה ותחתונים למעלה". דהיינו, ראיתי שם אנשים שנחשבו חשובים בעולם הזה, ושם היו למטה בשפל המדרגה; וראיתי גם להפך, אנשים פשוטים בעולם הזה ששם מחשיבים אותם מאד על מעשיהם הטובים. אמרו לו לרבי יוסף: "לא עולם הפוך ראית, אלא עולם מתקן וברור". בעלי התוספות מבארים ומוסיפים כאן פרט מרעיש ומחייב. מי הם אלו שרבי יוסף ראה אותם למעלה ולמטה? היו אלו שמואל האמורא הקמפרס ויתלמידו רבי יהודה, שבעולם הזה היה שמואל הרב ורבי יהודה התלמיד, וישב שמואל למעלה ורבי יהודה למטה, ואלו בעולם העליון ראה רבי יוסף את ההפך, שמואל למטה ורבי יהודה למעלה ממנו. תמה רבי יוסף על כך וחשב כי עולם הפוך הוא רואה, אולם השיבו לו שעולם מתקן הוא רואה, שכן פעם אחת באה אשה אחת לפני שמואל לשאל אותו שאלה פלשה, ומפני שהוא לא התחייס אליה מיד ויתלמידו רבי יהודה הקשיב לשאלתה, זכה בזכות מעשה זה לשבת בעולם העליון למעלה מרבו שמואל.

בשנים שלאחר חרבן בית המקדש השני, בתקופת זמן של כמאה שנה, נהרגו עשרה צדיקים קדושי עליון מישראל, המקנים 'עשרה הרוגי מלכות', ככפרה על מכירת יוסף ביד

מתבול

אמרות ופתגמים

אמר רבי יוחנן בן זכאי: "בוא וראה כמה גדול כבוד הבריות. שזר שהולך בגליו - חמשה, שזה שהרפיבו על כתפו - ארבעה". שכן גנב שנטל שזר בגנבה, וטבחז או מקרו, משלם עליו פי חמשה בדין התורה, אולם מי שנטל שזה בגנבה, משלם עליו רק פי ארבעה. ומדוע? מפני שהתורה חסה על הגנב שהיה צריך לשאת את השעוה על כתפו והוא התבזה בכך, ומשום כך הקלה התורה בתשלומיו. ואף-על-פי שבגנב נבזה עוסקים, גם באדם כזה צריך להזהר בכבודו. (מסכת בבא קמא)

ואהבת לרעך כמוך, רבי עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה, שבשמירת מצוה זו יצלל מהרבה עבירות. בן עזאי אומר, זה ספר תולדות אדם, שכל בני האדם נבראו מאדם אחד, זה כלל גדול מהצווי של ואהבת לרעך כמוך, מפני שרעך אינו אלא בן ישראל, ומפני שכל אדם נברא בצלם אלקים, ראוי שיזהר בכבוד חברו. (ירושלמי נדרים)

תני תנא קמא דרב נחמן בר יצחק, כל המלבין פני חברו ברבים, כאלו שופך דמים. אמר לו: יפה אמרת, שכן ראינו שהמתביש מאדים ומחור, כאלו נשפך דמו. שאל אביי את רב דימי: כמה זהירים בארץ ישראל? אמר לו: בהלבנת פנים, דאמר רבי חנינא, כל היוצאים לגיהנם עולים, חוץ משלשה שיוצאים ואינם עולים ובהם המלבין פני חברו ברבים והמכנה שם לחברו. ואם תשאל הרי המכנה שם לחברו, הוא גם מלבין פניו? כלמדינו בא, שגם אם פלם רגילים לכנות אדם אחד בכינוי כלשהו, אסור לעשות כן, מפני שהוא נכלם בכך, אף-על-פי שאין פניו מתלבנות. (מסכת בבא מציעא)

תלמיד אחד היה לו לרבי ינאי, ומדי יום היה מקשה לו קשייות שונות בהלכה. בשבת שלפני החג, בשעה שאנשים רבים היו מגיעים אל השעור של רבי ינאי, לא הקשה אותו תלמיד אפילו קשיה אחת.

כדי שלא יצטער הרב ולא יתביש אם לא תהיה לו תשובה מן המוכן. שמח הרב מאד לראות את עדינות נפשו של תלמידו, וקרא עליו את הפסוק "ושם דרך ארצנו בישע אלהים", אל תקרי ושם אלא ושם מלשון שמאי ומעריף, שהיה מחשב ומשער את השעות באיזה מהן להקשות ובאיזה לא להקשות, כדי שלא לגרם חלישות הדעת לרבו. (מסכת מועד קטן)

אם חפץ אתה להדבק באהבת חברך, הוי נושא ונותן בטובתו, דכתיב ואהבת לרעך כמוך. (מסכת כלה רבתי)

אהבת ישראל היא אהבת הבורא, כאשר אהבים את האב אהבים גם את ילדיו. (הבעל-שם-טוב)

אם נצטוינו לדון כל אדם פרטי לכף זכות, על אחת כמה וכמה שיש לדון את כלל ישראל כלו לכף זכות. (רבי לוי יצחק מברדיטשוב)

כל אדם מישראל הריהו כדינר של זהב, וגם אם לעתים הוא מלכלך ברפש, יש לנקותו ולמקרו, ואז יחזר אורו אליו. (רבי מרדכי מלכוניץ)

יכול אדם לחיות שבועים שנה, רק בשביל לעשות טובה אחת ליהודי אחר. (הבעל-שם-טוב)

מי שאינו מרגיש בצערו של חברו, בידוע שלא עמדו רגלי אבותיו על הר סיני. (רבי מיכל מזלוטשוב)

זהירים בני אדם שלא לאכל תולעת במאכלם, אולם אינם זהירים לאכל אדם חי ולצערו. (רבי ברוך ממעזיבז)

כשם שהאדם המביט בפראה, רואה את עצמו; כך אדם הרואה חסרון באחרים, יש לו לדעת כי חלק מחסרון זה קיים גם אצלו. (הבעל-שם-טוב)

למה נתנו לאדם שתי עינים? כדי שבאחת יביט במעלות של השני, ובשניה יביט בחסרונות של עצמו, אך לא להפך. (רבי שמחה בונים מפשיסחא)

במסכת תענית מספר על שלשת האמוראים, רב הונא בר מנחם, רב שמואל בר אידי ורב חייא מוסתנא, שהיו רגילים לשבת לפני רבא וללמוד תורה מפיו. לאחר פטירתו של רבא, עברו ללמוד אצל רב פפא, ובכל פעם שהיה מלמד אותם הלכה שלא היתה נראית להם נכונה, היו מרמזים אחד לשני שהדברים אינם בדייק כפי שלמדו מרבא. חלשה דעתו של רב פפא, ובחלומו ראה את הפסוק: "ואכחד את שלשת הרעים". ראה בכך רב פפא ספון, כי מן השמים רוצים להעניש את שלשת התלמידים, על כך שגרמו לו חלשת הדעת, ולמחרת לאחר שסימו ללמוד מפיו, בקש מהם שלא לבוא אליו יותר, כדי שלא יכשלו חלילה בגרימת צער ולא יענישו מן השמים.

המתין השכן ורצה לדעת מי מניח לו כל יום כסף ליד הדלת, וכשהגיע מר עוקבא יחד עם אשתו הצדקנית אל ביתו של הלה ובקשו להניח את הכסף, גלו פתאום שהאיש רוצה לצאת לראות אותם, ולכן הם התחילו לרוץ במהירות כדי שלא יראה את פניהם ולא יתגלה סודם של מעשה החסד שלהם בסתר. רצו מר עוקבא ואשתו, אולם האיש רץ אף הוא אחריהם, והם לא הצליחו להתחמק מפניו. לפתע ראה מר עוקבא תנור ענק שעומד בצד, והיה חם במקצת כי באותו יום אפו בו לחמים רבים, אך הוא לא נרתע מהחם וקפץ לתוך התנור יחד עם אשתו, ואפילו שהרגלים שלו נכוו מהקרקע החמה, העדיף מר עוקבא להשרף מחם התנור, מאשר לפגוע באדם אחר, ובכך קיים ממש את דברי חז"ל שעדיף להפיל עצמו לכבשן האש מלהלבין פני אדם אחר ברבים.

מספר

ספורי צדיקים

לו, ואלו הוא התהלך כל היום יחף. לשאלת מקדביו בפה עדיף אותו יהודי מפנו, השיב רבי יוֹזֵל, שיהודי זה הוא תושב מקומי, אשר בשהותו בבית הכנסת חסר גרבים, בליל היום הקדוש וביומו, יתבזה מאד בעיני כל מכיריו. "מה שאין פן אני, איש זר אנכי ולא יאירע לי פלוג אם יראוני קצת מוזר", סיים רבי יוֹזֵל.

אחד המלומדים בת"ת "עץ חיים", מלנה באחד הפושגים בישיבה, הגיע פעם עם קבוצת תלמידים בבני שלש-עשרה אל ביתו של הגאון רבי איסר זלמן מלצר בעל "אבן האזל", כדי שיבחן אותם על תלמודם. שאל רבי איסר זלמן פרוש בתוספות, ואחד התלמידים השיב, אולם הואיל ותשובת הילד לא היתה נכונה, אמר לו הרב: "אולי לכה הנה מתפונן בהסבירה?" והחל להסביר לילד את התוספות כפי שצריך. "לא" ענה הילד, "לא לכה התפונתי", וחזר שוב על פרושו השגוי. שמע רבי איסר זלמן את דברי הילד, ונסה פעם נוספת להסביר לו את התוספות, והפעם בדרך שונה במקצת, על מנת שיכל להבין ביתר קלות, וחזר ושאל: "אולי לכה התפונת בהסבירה את התוספות?" אולם כל זאת ללא הועיל, הילד דבק בפרושו הראשון והמטעה, וכך היה קרוב לעשר דקות, הרב מנסה וחוזר ומנסה להסביר לילד בן השלש-עשרה את פרוש התוספות, במתינות ומתוך סבלנות בדרכי נעם ובצורות שונות, ולאחר כל הסבר נוסף הוא שואל את הילד: "אולי לזאת הנה מתפונן כפי שאמרתי פעת?" והילד בשלו: "לא לכה התפונתי, אלא כפי שהסברתי אני בראשונה". המלמד והפושגים אשר באו עם הילדים, החלו מאבדים את סבלנותם כלפי הילד, ואלו רבי איסר זלמן המשיך בנסינותיו להסביר לו את פרוש דברי התוספות. לאחר שפיל דבריו ונסינותיו לבאר לילד את התוספות עלו בתוהו, התנצל ראש הישיבה ואמר שעליו לצאת לדקות אחדות מן החדר. הוא יצא מן החדר אל הפרוודור, הגיף אתריו את הדלת והחל ללכת לארץ הפרוודור הלון וחוזר, כשהוא ממלמל לעצמו: "כבוד הבריות הפונה גם לילדים, כבוד הבריות הפונה גם לילדים". כך פגם לעצמו מספר פעמים מתוך התרגשות וחרדה, ולאחר מספר דקות חזר לחדר, התישב על מקומו רענן, ועם כחות חדשים, כאלו רק עתה נכנסו הילדים לביתו, וכאלו רק עכשו הוא מתחיל לשוחח אתם, חזר ופנה אל אותו ילד ברכות נפלאה, ואמר לו: "אמר נא לי בבקשה, איך הנה מסביר את התוספות?"

זהירותו של רבי אהרן בקשט הי"ד רבה של שויל מפגיעה באלת, היתה למופת. את מדת זהירותו, היה מייחס לשיטת המוסר של קלם והשפעתו של מורו ורבו 'הסבא' מקלם. שגור היה על פיו לומר, כי אלמלא המציאו בעולם ערדלים, אותם היו לובשים בימי

רבי אביגדור הלפרשטם, אחיו של רבי חיים מצנז בעל "דברי חיים", שמש פרבה של העיר דוקלא. פעם נסע לשבות בעירה מרחקת, ושם התארח בביתו של אחד מנכבדי המקום. מנהג היה בימים ההם, למסר לאורח החשוב את סיר החמין, והאורח היה מחלק לכל המסבים את מנותיהם. בסעדת יום השבת, הגש הסיר לרבי אביגדור והוא טעם מעט מהתבשיל, אך לפליאת כל המסבים, המשיך הרב לאכל מהחמין עד שלא נותר מאומה לבני הבית. כשהונח הסיר הריק על השלחן, התענג הרב אם נותר מעט חמין במטבח, וכשבעלת הבית השיבה בחיוב, בקש גם את המעט שנותר ואף אותו אכל עד תם. הדבר היה לפלא בעיני הנוכחים, ונסו להמליץ טוב על הרב שודאי היו לו פגנות עמקות ונשגבות באכילת מאכלי השבת, מבלי להותיר מאום. רק לאחר זמן מה, התגלה סודו של החמין. כשהגש סיר החמין אל רבי אביגדור, חש מיד כי ריח של נפט נודף מפנו. עם הטעמה הראשונה של החמין הבין הרב, כי המשרתת המסורה טעתה, ובמקום לצקת שמן בתוך התבשיל יצקה בתוכו נפט. הבין הרב מיד, כי כאשר יטעמו בני הבית את התבשיל ויבחינו כי המשרתת יצקה לתוכו נפט במקום שמן, ודאי יכעסו עליה מאד וישפכו על עלובה זו את כל זעמם, ואולי אף יפטר אותה ממשורתה והיא תותר ללא משען ומשענה. העדיף אפוא הרב, לאכל במסירות נפש את כל החמין, על-אף שיחשיבוהו לאילל וסובא, ובלבד שלא תפגע המשרתת האמללה.

בליל חג הפסח, ישב פעם רבי עקיבא איגר אל שלחן ליל הסדר, כשמסביבו מסבים בני משפחתו ואורחים רבים. לפתע, נתקלה ידו של אחד המסבים בכוס היין שלפניו, והכוס התהפכה על פיה וכל היין שבה נגר על פני המפה שהכתמה כהן. פניו של האורח הסמיקו כצבע היין, והוא חש בוששה אפמה על השגגה שצאה מתחת ידו. ראה זאת רבי עקיבא, וברב פקחות הנד קלות באין רואים את השלחן שלפניו, עד שהכוס המלאה ביין שעמדה לפניו התהפכה גם היא. "דומה על", אמר רבי עקיבא, "שהשלחן אינו עומד איתן ויציב, ולכן הכוסות נופלות בזו אחר זו". מיד שבה רוחו של האיש אליו, והבושה הסתלקה מפנו מיד, שכן גם כוסו של הרב נפלה וכי אין האשמה תלוי בו. כך הצליח רבי עקיבא בחכמתו להציל את האורח מבושה וצער.

רבי יוסף יוֹזֵל 'הסבא' מנובהרדוק שהה פעם יום הכפורים בעיר בברודיסק. בבואו לבית הכנסת לתפלת היום הקדוש לפנות ערב, הבחין בין המתפללים ביהודי אחד שהיה נראה כאיש מכבד, אך למרבה הפליאה היה נעול נעלים. שאלו רבי יוֹזֵל לסבת הדבר, וכשהלה השיב שאין לו גרבים, פשט רבי יוֹזֵל את גרביו ומסרם

הכנסת ונהלילו לצעק: "גנב! תפסוהו!"! תוך זמן קצר התפרסמה הידיעה בעיר, כי החתן המיעד של הנגיד המפרסם, אינו אלא גנב נאלץ, ומוכן מאליו שהשדוך התבטל מיד כרצונו של רבי השיל, מבלי שחלילה נגרמה בושה לכלה.

אחד מתלמידי החכמים המפלגים שברושלים, שהתגורר בשכונת 'שערי חסד' המעטירה, התאלמן לא עליו מאשתו, והתאבל עליה מרות. לאחר שעברו ימי האבל, הגיע אליו שדכן ששלח אליו על ידי אלמנה אחת שהתגוררה בשכונה, ובכיו הוצעה להנשא לה. אותה אשה, הייתה טרדנית עד מאד, וכלם הכירו אותה כאשה קולנית וקשת'יום, ולפליאת כלם, הסכים אותו איש צדיק להצעת השדוך עם אותה אלמנה. באו אליו בני משפחתו לדבר על לבו ולבקש ממנו לחזור בו מהסכמתו, כי הרי מדבר על אשה טרדנית והוא עלול לסבל ממנה קשות, ונסו אף להציע לו הצעות אחרות טובות בהרבה, אולם האב מלא פיו מים ולא הסכים לגלות את הסבה מדוע הוא מבכר דוקא את ההצעה הלזו על פני האחרות. לבסוף, לאחר שהפצירו בו מאד, גלה להם האב את הסבה האמתית להסכמתו. "לפני פשתים עשרה שנה, הגיעה אשה זו לביתנו ושוחחה עם אמנו בקול גדול ובמשך זמן רב. השיחה הטרדה את מנוחתו והפריעה לי מאד ללמוד, עד שמרב טרדה לא שלטתי בלשוני וגערתי בה בחמרה. האשה נפגעה אז עמוקות ולא ידעתי את נפשי כיצד לפייס אותה. אמנם בפשתי את סליחתה, אך היא סרבה למחל לו. עתה, הגיעה לידי ההזדמנות להנשא לה, כדי לזכות במחילתה".

אהבת ישראל של הרבי מליובאוויטש הייתה לשם דבר. ממנה נבעה גם רגישותו הגדולה שלא לגרם אפילו צל של תחושת פגיעה או עלבון לאדם מישראל. הנה דגמה קטנה: פעם אחת, בליל שבת, הלך הרבי לביתו אחרי התפילה. על המדרכה שחקו שתי נערות, וכשראו את הרבי, עמדו בשני צדי המדרכה, באפן שהרבי היה אמור לעבר ביניהן, והרי ידועה האהירות שלא לעבר בין שתי נשים, ולהפך. כשהרבי הגיע אליהן, פנה אל אחת הנערות ואמר לה בשקט: "שבת שלום. גשי נא לחברתך ואמרי לה 'שבת שלום' בשמי". הנערה מהרה לחצות את המדרכה לעבר חברתה, והרבי המשיך בדרכו...

רבי חיים עוזר גרודז'נסקי בעל ה"אחייער", הלך פעם ברחוב של וילנא בלוי פמה מתלמידיו. לפתע נגש אליהם יהודי אחד ושאל אותם לכתבת מסימת. נטלו רבי חיים עוזר ביזו והלך עמו כמחצית השעה, עד שהגיעו אל המקום המדבר, ואז הראה לו את הכתבת המדקת. תמחו התלמידים ושאלו את רבם מדוע הקדיש זמן כה רב על מנת להוליך את האדם עד למחוז חפצו? והרי יכול היה להראות לו את הפון הנכון ולהציע לו להתעניין אצל אחרים היכן המקום המבקש? השיב להם רבי חיים עוזר: "וכי לא שמתם לב שהאיש מוגמגם

החורף על גבי הנעלים ופושטים אותם לפני הכניסה לבית, היו מוציאים אותם בקלם. כי אף יתכן שאדם יפנס לבית חברו בנעלים מרובות בבין וילכלך חלילה את רצפת ביתו. על מדת זהירותו שלא לצער את האלת, נתן ללמד מהספור המפלא שארע עמו בתקופה שבה התגורר בעיר פולטובה שבאוקראינה. באותם ימים, היו יהודי העיר נתונים לבזה ושד, מצד חיליו של הגנרל אנטון דניקין, אשר היו פושטים על בתי היהודים ועורכים בהם חפושים. ברשותו של רבי אהרן היה סכום של כמה מאות רבל זהב, אותם חסך מפיו פרוטה לפרוטה במשך שנים רבות. בהיותו רב העיר, חשש רבי אהרן שמא יבואו השודדים אליו ויגלו את המטמון, ולכן מסר את הכסף לפקדון לאחד הרבנים בעיר, בשם רבי זלמן אוסובסקי, שפנה לאחר מכן פרב העיר סלבודקא וראש הישיבה שבה. הלה התגורר בשכונת עני, ולא היה מקום לחשב שהשודדים יבקרו בכלל בשכונה. באחד הימים הופיע רבי זלמן בבית הרב כשכלו חור פסיד וידיו רועדות, ובאימה ספר כי הקוזקים של דניקין ערכו חפוש בביתו ושדדו את כל כספי הפקדון של הרב. רבי זלמן לא ידע את נפשו כיצד לנחם את הרב שאבד ברגע אחד את כל חסכונו, אך למרבה הפלא נותר רבי אהרן שלו ורגוע ואמר לו: "אין לך על מה להצטער ולהחזיר כל-כך, שכן הכל בידי שמים. אני מודה לך על שמירתך המעלה של האוצר, ומוודה לקב"ה שמנע ממני את הפחד והתרה מפני השד". מאז, למרות שנפגש עם רבי זלמן מדי פעם, לא הזכיר לו הרב אפילו במלה את ההפסד הגדול, על מנת שלא לצער אותו ולא לגרם לו חלישות הדעת, והשפיע מלבדו את המקרה כלו באצילות רוח ועדינות נפש.

עוד מימי ילדותו, התפרסם הרבי ר' השיל מקרקא, כעלוי מפלג ובעל כשרון נדיר. כשהגיע לפרקו, ארשוהו חוריו עם בתו של אחד מגדולי הנגידים שבדורו. בשבת העליה לתורה, ימים ספורים לפני החתונה, התאכסן החתן בבית סמוך לבית המחתו, וביום ששי פשה פחלון, ראה כיצד מכינים בבית המחתו עשה גדולה לאטריות, וכדי ליבש את העסה, הניחוה בינתים בפחלון. והנה הוא רואה כיצד תרנגלת שטילה בחצר, עולה על הפחלון ומנקרת מעט בבצק, וכשהפלה ראתה את התרנגלת, נטלה אותה בחמת זעם והטיחה אותה בכתל. נבעת רבי השיל ואמר בלבו: "וכי אתחתן עם אשה שיש לה מדת אכזריות כה גדולה, להפך ממותתם של בני ישראל שהם רחמנים בני רחמנים?" והחליט על-אתר לבטל את השדוך. אולם חשש גדול עלה בלבו: "וכי אביש בת ישראל באפן כה בוטה בפרים, ועוד בשבת העליה לתורה כשאנו כה סמוכים ליום החתונה? והרי בכך אשפך את דמה ואגרם לה ולמשפחה צער גדול". הפך רבי השיל בדעתו והחליט החלטה נועזת. "מוטב שאמיט על עצמי בושה וכלמה גדולה, ולא אגרם חלילה פגיעה בפלה". מה עשה? ביום ששי, כשביית הכנסת היה גדוש במתפללים ולומדים רבים, נגש רבי השיל לחתן הצעיר אל קפת הצדקה שבבית המדרש, ועשה עצמו כאלו הוא מנסה לגנב משם את המטבעות. נבהלו כל השוהים בבית

מִהֶאֱבָרָה הָיָה, וְאִם סִפְרָתִי זֹאת לְחֻתְנִי מִתּוֹךְ לַעֲגֹל עַל חֲתָנִי שֶׁנֶּחֱשֶׁב כְּבֶן־תּוֹרָה וְאִינוּ יוֹדֵעַ לִקְרֹא פְסוּקֵי כְהֻלָּתוֹ, נִשְׁמַע קוֹלָהּ שֶׁל הָרוּחַ, "בְּכֶן גִּרְמָתִי לְאוֹתוֹ אֲבָרָה בּוֹשָׁה גְדוּלָּה וְהוּא נִכְלָם מְאֹד מִהֶפְגִּיעָה שְׁלִי בּוֹ. בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה לֹא יִחְסֹרִי לִפְגִּיעָה עֵינִי וְלֹא הִשְׁכַּלְתִּי לְבַקֵּשׁ אֶת סְלִיחָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ אֲבָרָה, אוֹלָם כְּשֶׁעֲמַדְתִּי לִפְנֵי בֵּית־דִּין שֶׁל מַעֲלָה, נִחְסַמָּה כְּנִיסָתִי לְגַן עֵדֶן, עַל־אֵף שֶׁכָּבֶר נִטְהַרְתִּי מִכָּל עֲוֹנוֹתִי הָאֲחֵרִים, וְנִשְׁמָתִי נָעָה וְנָדָה וּמִגְלָגֶלֶת בָּעוֹלָם הָיָה בְּגִלְגֵּל פְּגִיעַתִּי בְּאוֹתוֹ אֲבָרָה".

רְבִּיהַּ שֶׁל הַנוֹבֵךְ סִפֵּר פַּעַם סִפּוֹר נוֹרָא שֶׁאַרְעָה בְּעִירוֹ כְּמֵאָה שָׁנִים קִדְּם לָכֵן. אֶחָד מֵאֲוִנֵי הַדּוֹר, נִסְעָה יַחַד עִם בְּנוֹ הַצֶּעִיר שֶׁהִתְפָּרַס כְּכָר אֶזְרָא כְּעֵלְיוֹ מִכְּפָל וְנִלְקַח כְּחֻתָּן לְבִתּוֹ שֶׁל הָרֵב דִּהְנוּכָר, וְהִמְחַתְנִים עִם הַחֻתָּן וְהַכֹּהֵן נִסְעוּ יַחַד לְעִיר דְּרָזְדֵן שֶׁבְּגֶרְמָנְיָה, שָׁם הָיְתָה אֲמִוְרָה לְהַתְנַחֵם שְׁמֻחַת הַחֻתָּנָה. כְּשֶׁהִגִּיעוּ שְׁנֵי הַמְּחַתְנִים, שֶׁהָיוּ מְגֹדְלֵי גְאוּנֵי הַדּוֹר, הִמְתָּה דְרָזְדֵן כָּלָה וְהַמּוֹנִים קָבְלוּ אֶת פְּנֵיהֶם בְּכַבּוֹד מְלָכִים. בֵּין הַבָּאִים הָיָה גַם ר' ווֹלֵף אִיִּבְשִׁיץ, בְּנוֹ שֶׁל גֶּאוֹן יִשְׂרָאֵל הַמְּפָרָס רְבִי יְהוֹנָתָן אִיִּבְשִׁיץ. הֵלֵךְ, הֵלֵךְ בִּימֵי עֲלוֹמָיו בְּדַרְכִּים עֲקָלָלוֹת, הִתְקַרֵּב לְחֹצֵר הַמְּלוּכָה וְסִטָּה מִדְּרָךְ הַתּוֹרָה, וְהָמִיט בְּכֶן חֶרֶף עַל רֹאשׁ אָבִיו. לְמִיָּם, כְּאִשֶּׁר הִגִּיעַ לַעֲתָ זְקֻנוֹתוֹ, הִתְחַרַּט עַל מַעֲשָׂיו הַנְּלוּזִים, נִשָּׂא אִשָּׁה כְּשֶׁרָה וְהִפָּךְ לְצַדִּיק גָּמוֹר. בִּקְשָׁה ר' ווֹלֵף מִהֶמְחַתְנֵים לְכַבְּדוֹ בְּבִקּוֹר בְּבִיתוֹ, וְרַק לְאַחֵר הַפְּצֻרוֹת רַבּוֹת נִאוּתוֹ הִלְלוּ לַעֲלוֹת לְבִיתוֹ, אוֹלָם סָרְבוּ לְטַעַם מִהַכְּפֹד שֶׁהִגִּישׁ בְּפִנְיָהֶם מַחֲשֵׁשׁ כְּשֵׁרוֹת, וְהִסְתַּפְּקוּ רַק בְּכּוֹס תֵּה. הַדְּבָר גָּרַם לְמֶאֱרַח לְהַפְגֵּעַ בְּאֶפֶן חֲמוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חָשׁ שֶׁהַרְבֵּנִים חוֹשְׁדִּים בּוֹ שֶׁעֲדָן אֵינֶנּוּ שְׁלֵם בִּירְאָתוֹ וְתַמְתּוֹ, וּמִן הַשְּׂמִים דָּרְשׁוּ אֶת צִעְרוֹ שֶׁל בַּעַל הַתְּשׁוּבָה. כְּשֶׁנָּח לְאַחֵר מִפֶּן הַסֵּתֶלֶק הָרֵב הַגְּדוֹל אָבִי הַחֻתָּן, כְּשֶׁהוּא בְּדָמֵי יָמָיו, וְכִשְׁנָה שְׁלֹאֲחֵר מִפֶּן פִּגְעָה מִדַּת הַדִּין גַּם בְּמִחְתָּנִי וְאִם הוּא נִפְטָר בְּקִצּוֹר יָמִים. וְאִם לֹא דִי בְּכֶן, הָרִי שֶׁגַם הַחֻתָּן הַצֶּעִיר שִׁבַּח תִּיִם לְכָל חֵי בְּהִיּוֹתוֹ בְּשִׁנַּת הַעֲשָׂרִים לְחַיָּיו, וְעַל מַצְבָּתוֹ נִחְרַת: "הֵלֵךְ לְעוֹלָמוֹ בְּשִׁנַּת וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר". בְּנֵי הַדּוֹר רָאוּ בְּפִטְיֻתָּם הַטְּרָגִית אוֹת מִן הַשְּׂמִים, עַל שִׁגְגָתָם שִׁיִּצְאָה מִתַּחַת יְדֵיהֶם בְּכֶן שִׁגְרָמוּ צִעַר לְאוֹתוֹ בַּעַל תְּשׁוּבָה כָּשֵׁר.

בְּלִשׁוֹנוֹ, כְּבִדְפָה וְכִבְד־לִשׁוֹן? הָרִי הוּא מִתְמַלֵּא בּוֹשָׁה כְּאִשֶּׁר הוּא צָרִיךְ לִפְנוֹת לְאָדָם כְּלִשְׁהוֹ בְּשִׁאֲלָה, כְּאִשֶּׁר הוּא מִתְקַשֵּׁה לְשׁוֹחֲחַ בְּרֵהִיטוֹת. יָדַעְתִּי שֶׁאִם לֹא אוֹלִיךְ אוֹתוֹ עַד מַחֲזוֹ חֶפְצוֹ, וְדַאי יֵאָלֵץ לְשַׁאֵל אֲנָשִׁים נּוֹסְפִים בְּדֶרֶךְ וְיִגְרַם לוֹ עַל־יְדֵי כֶן צִעַר גְּדוֹל. הַעֲדַפְתִּי אִפּוֹא לְלַקֵּחַ עִמּוֹ שְׂעָה אֶרְכָּה וְלִגְלוֹל מִזְמוֹנִי הַקָּר, כְּדִי לִמְנַע בּוֹשָׁה וְצִעַר מִיְהוּדִי".

בְּתַקוּפַת הַמְּאָרְעוֹת הַקָּשִׁים בִּירוּשָׁלַיִם, כְּאִשֶּׁר מַחוּץ שְׁכָלָה חָרַב וּמִיְחַדְרֵים אִימָה, הִבִּיא רְבִי אִיִּסֵּר זְלָמָן מְלַצֵּר אֶת סִפְרוֹ "אֶבֶן הָאֶזֶל" אֶל מְכַבֵּשׁ הַדְּפּוּס. יוֹם אֶחָד, בְּעֶצְמוֹן שֶׁל הַהֶפְזָזוֹת הַכְּבִדּוֹת עַל יְרוּשָׁלַיִם, רָאוּ אֶת רְבִי אִיִּסֵּר זְלָמָן רִץ בְּרוּחוֹבוֹת, עוֹלָה לְבֵית אֶחָד מְגִיסֵי שְׁהִיָּה גְדוֹל בַּתּוֹרָה, שׁוֹאֵלוֹ עַל פְּרוּשׁ מְסִים בְּרַמְבַּ"ם וְחוֹזֵר לְבֵיתוֹ. שֶׁאֵלּוּהוּ בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ עַל פֶּשֶׁר יְצִיאָתוֹ הַחֲפוּזָה בְּשַׁעַת כּוֹה מְסַכְּנָתָהּ, וְהוּא הִסְבִּיר בְּנִעַם: "שְׁלִשָּׁה גִּיסִים יֵשׁ לִי, וְכֻלָּם גְּאוּנִים מְפִלְגִים בַּתּוֹרָה. שְׁנֵים מֵהֶם כְּבָר שׁוֹחֲחוּ עִמִּי בְּדַבְרֵי תּוֹרָה וּבְאֵרוֹ לִי קִטְעִים מְסִימִים בְּדַבְרֵי הַרְמַבַּ"ם, וְאִם הִזְכַּרְתִּי אֶת הַדְּבָרִים בְּשִׁמְךָ בְּסִפְרִי. אוֹלָם אֶת הַשְּׁלִישִׁי שֶׁכַּחֲתִי לְהוֹזִיר בְּסִפְרִי, וְעַכְשָׁיו חֲשַׁבְתִּי שֶׁמֶא תִּגְרַם לוֹ חֲלִישׁוֹת הַדַּעַת וּפְגִיעָה בְּכַבּוֹדוֹ, עַל כֶּן שִׁשְׁנֵי הַגִּיסִים הָאֲחֵרִים מְזַכְּרִים לְטוֹבָה בְּסִפְרִי וְהוּא לֹא מְזַכֵּר כָּלָל. לָכֵן אֶצְתִּי אֵלָיו מִהֵר כְּדִי לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לְבָאֵר לִי דְבַר־מָה בְּדַבְרֵי הַרְמַבַּ"ם, וְעַכְשָׁיו יָכוֹל אֲנִי לְהוֹזִיר בְּסִפְרִי אֶת הַבְּאוּר בְּשִׁמּוֹ וְלִמְנַע מִמֶּנּוּ צִעַר".

בְּאִשָּׁה אַחַת הַתְּגַלְתָּה פַּעַם רוּחַ שֶׁל נִשְׁמָה מְגִלְגֶּלֶת שִׁירְדָה שׁוּב לְעוֹלָם הָיָה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא זָכְתָה לְתַקּוֹן בָּעוֹלָם הָעֵלְיוֹן. כְּשֶׁהִבִּיאוּ אֶת הָאִשָּׁה אֶל הַצַּדִּיק רְבִי מִשָּׁה מְסוֹרֵן, שֶׁאֵל הַצַּדִּיק אֶת הָרוּחַ שֶׁבָּהּ מְדוּעַ לֹא זָכְתָה לְתַקּוֹן וּמְדוּעַ הִיא סוֹבֶלֶת שׁוּב וְיִרְדָּה בְּגִלְגוֹל. סִפְרָה הָרוּחַ, כִּי הִיא נִשְׁמָה שֶׁל תְּלָמִיד חָכֵם מְפִלֵּג שֶׁעִסַּק כָּל יָמָיו בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת, אָף פַּעַם רָאָה אֲבָרָה בֶּן תּוֹרָה אֶחָד שֶׁהָיָה סְמוּךְ עַל שְׁלֶחַן חוֹתְנֵוֹ, יוֹשֵׁב וְאוֹמֵר מְזֻמּוֹרֵי תְהִלִּים. בְּאֶחָד הַפְּסוּקִים טָעָה הָאֲבָרָה בְּקִרְיַאת מִלָּה מְסִימָה וְהָיָה אוֹתָהּ בְּצוּרָה לֹא נִכּוֹנָה. "צַחֲקוּתִי

מְמִלָּה

בְּעֶרֶב יוֹם הַהַפְּזוּרִים, הַתְּאָרַח רְבִי יְהוֹנָתָן אִיִּבְשִׁיץ בְּאֶחָת הַקְּהִלּוֹת. בְּתַפְלַת מְנַחָה שֶׁל עֶרֶב הַיּוֹם הַקָּדוֹשׁ, שָׁמַע יְהוּדֵי זָקֵן וְהַדּוֹר פְּנִים אוֹמֵר אֶת הַקִּטְעַת הָאֲחֵרוֹן בְּתַפְלָה "אֶלְכִי, עַד שְׁלֹא נּוֹצַרְתִּי אֵינִי כְּדַאי, וְעַכְשָׁיו שֶׁנּוֹצַרְתִּי כְּאִלּוּ לֹא נּוֹצַרְתִּי, עָפָר אֲנִי בְּחַיִּי, קָל וְחֲמוֹר בְּמִיתָתִי", וּבְשַׁעַת שֶׁאָמַר זֹאת יָרְדוּ מַעֲיָנָיו דְּמָעוֹת חֲמוּת וְהוּא חֹזֵר עַל הַתְּבוֹת פְּעָמִים רַבּוֹת. הַתְּרַגֵּשׁ רְבִי יְהוֹנָתָן מַעֲנִיתָנוּתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ זָקֵן וְתַפְלָתוֹ הַנְּלֻכָּה, וְהַחֲלִיט לַעֲמֹד בְּתַפְלּוֹת הַיּוֹם הַקָּדוֹשׁ בְּסִמּוּךְ לְאוֹתוֹ זָקֵן. הַתְּפִלָּה הַנְּלֻכָּהת חֲזָרָה עַל עֲצֻמָּה בְּתַפְלַת כָּל־נְדָרֵי וְעֶרְבִית וְכֵן לְמַחְרַת בְּשַׁחֲרִית, אָף כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְקִרְיַאת הַתּוֹרָה וְהַגְּבָאִי כְּבִד אֶת הַזָּקֵן בְּעֵלְיָהּ לַתּוֹרָה, שֶׁלֹּא הָיְתָה מְכַבֶּדֶת דִּיהָ בְּעֵינֵי הָאִישׁ, הַתְּנַפֵּל הֵלָּה עַל הַגְּבָאִי בְּזַעֲקוֹת רְמוּת וְהַשְׁפִּיל אוֹתוֹ לַעֲיִנִי כָּל בְּעֶצְמוֹ שֶׁל הַיּוֹם הַקָּדוֹשׁ, כְּשֶׁהוּא פּוֹגֵעַ בְּכַבּוֹדוֹ שֶׁל הַגְּבָאִי וּמְכַלִּימוֹ בְּרַבִּים. הַדְּבָר הָיָה לְפָלֵא בְּעֵינֵי רְבִי יְהוֹנָתָן, וּבְמוֹצָאֵי יוֹם הַהַפְּזוּרִים שֶׁאֵל אֶת הַזָּקֵן: "הָרִי אֲמַשׁ אֲמַרְתָּ בְּדָמָעוֹת שְׁלִישׁ שְׁאִינָה אֵלָּא עָפָר וְאָפָר, וְכִיצַד יָכוֹל אֶתָּה לְפַגֵּעַ בְּכַבּוֹדוֹ שֶׁל הַשֵּׁנִי?" הַשֵּׁבִיב הַזָּקֵן בְּרֵב פְּסִילוֹתָיו: "אֲמַנָּם אֲמַרְתִּי זֹאת שֶׁאֲנִי עָפָר בְּחַיִּי, אֲבָל אֲמַרְתִּי זֹאת לְפָנֵי הַקָּבָ"ה, וְלִפְנֵי אֲנִי בְּאֶמֶת עָפָר וְאָפָר, אֲבָל לַעֲמַת הַגְּבָאִי הַפְּשׁוּט גְּדוֹל אֲנִי מִמֶּנּוּ לֹאִין עֲרֹךְ..."